

Проф. д-р на ик. н. Димитър М. Иванов

ИКОНОМИЧЕСКО МИСЛЕНЕ, ПРАКТИКА И ИКОНОМИЧЕСКА ПОЛИТИКА В ЕРАТА НА ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА

(Продължава от стр. 12-13)

Бих могъл да изброя няколко такива табу: бъдещето на валутния борд; приближаващата се невъзможност на пенсионната ни система да посрещне новата вълна български пенсионери; модата по намаляването на данъците и очевидната липса на сериозни икономически доказателства, че това би довело до разцъфтяване на икономиката; намаляването на данъците на фона на колапса на публичния сектор; свръхусложнената здравна система, която сега, след като ставаме член на ЕС, ще трябва да се промени; очевидното отслабване на икономиката на ЕС и засилването на икономиката на БРИК зоната и др.

Убеден съм, че едни от най-сериозните проблеми от типа „табу“, пред които е изправена икономиката ни през последните 17 години, са: ниските национални спестявания (и на населението) (техният дял в БВП е около 15%, като обемът на взетите заеми и кредити е по-голяма величина отколкото приходите от спестявания), резултираща в силна зависимост от чуждестранен капитал, както и възможността за поддържане на фискалната стабилност, основана на противоречива икономическа логика.

Ситуацията е следната. Все едно цялата ви къща да се руши, но вие да не вземате заем за ремонт и да казвате, моето семейство финансово е много стабилно. На книга - да, но ако не

вие, вашите деца, така или иначе, един ден ще трябва в крайна сметка да извършат ремонта, за да не се срути къщата над главите им; той ще струва далеч повече и тяхното домакинство от състояние на бюджетен свръхплюс ще влезе в състояние на бюджетен дефицит.

Разликата в двете политики се основава единствено на това колко дълго още можем да разчитаме да живеем в разрушаващите се основи на основните бюджетни сектори - образование, здравеопазване, социална сигурност, отбрана. И то на фона на едно застаряващо население, намаляваща работна сила, силно изостанала база и равнище на производителността далече след европейските ни партньори.

Тази ситуация влияе силно върху икономиката ни и равнището на живота. Както всички в тази ауди-

тория разбират, не може един ден да се казва от висшите ковачи на икономическата политика и от нас: Към бизнеса - „Увеличавайте заплатите“ - на 16 октомври, а на другия ден: „По конкурентоспособност сме последни“. Не може да се предлага повишаване на заплатите в публичния сектор от началото или средата на следващата година с 10%, но нито дума да не се казва за повишаване на ефективността на публичния сектор. Разчетена ли е синергията на това повишение по отношение на конкурентоспособността на частния сектор?

Цитирам една мисъл: „Когато обществото е несправедливо и нерационално, хората трябва да обърнат техните надежди към по-редното чудо. В дълбочината на тяхната безнадеждност, на причината вече не може да се върва,

истината вероятно е фалшива, а лъжите стават истини. „По-високи цени на хляба“, „по-ниски цени на хляба“, „непроменяеми цени на хляба“ - всичко това пропадна. Единствената надежда е сега в някаква цена на хляба, която е нито една от изброените, която никой не е виждал досега и която очевидно и просто няма логика да съществу-

ва.“ Кой казва тези мисли? Актуални ли са те за днешното българско общество и икономика в края на 2006 година? Тези думи са казани в **1939 г. от Peter Drucker** в неговата първа публикувана книга „The End of Economic Man“.^[18] Веднага Churchill пише в Times рецензия за книгата.

(Слегда)

ЦИТИРАНИ ИЗТОЧНИЦИ

1. **John Maynard Keynes**, *The General Theory of Employment, Interest, and Money*. New York: Harcourt, Brace and Co., 1983.
2. **Kenneth E. Boulding**, *The Skills of the Economist* (Cleveland: Howard Allen, Inc., 1958). p 134.
3. **Remarks by Chairman Ben S. Bernanke**, *Global Economic Integration: What's New and What's Not?*, At the Federal Reserve Bank of Kansas City's Thirtieth Annual Economic Symposium, Jackson Hole, Wyoming August 25, 2006
4. **Quoted in interview**, *Lives of the Laureates*, William Breit and Roger W. Spencer, eds. (Cambridge, Mass.: MIT Press, 1986), p.91.
5. **Olivier Blanchard**, *What do we know about macroeconomics that Fisher and Wicksell did not?*, NBER Working Paper Series, Working Paper 7550, February 2000
6. **Roger W. Garrison**, *Time and Money: the Macroeconomics of Capital Structure*, London: Routledge, 2001, Chs 3-4.
7. **Rudiger Dornbusch**, *Keys to Prosperity: Free Markets, Sound Money, and a Bit of Luck* The MIT Press, 2002, p.72
8. Пак там
9. **European Commission**, 2005, Statistical Annex of European Economy
10. **Jean-Claude Trichet**, *How to elevate the potential growth rate of Europe*, Speech, President of the ECB, Ludwig Erhard Lecture Berlin, 16 October 2006, p.2
11. **Eurostat**, Annual and quarterly statistics, European Commission, 2006
12. **World Development Indicators - 2006**, The World Bank Group, 2006
13. **Quoted by Lori Montgomery** in *Lower Deficit Sparks Debate Over Tax Cuts' Role*, in Washington Post, October 17, 2006
14. **Edmund Phelps**, *The false hopes of tax cuts*, Copyright 2006 Project Syndicate (www.project-syndicate.org)
15. **Eurostat**, Annual and quarterly statistics, European Commission, 2006
16. **Jean Monnet**, *Memoires*, Paris, Fayard, 1976, p.348
17. **Frederic Bastiat**, *What Is Seen and What Is Not Seen*, Selected Essays on Political Economy, NY, The Foundation for economic education, Inc. 1995, p.57
18. **Peter F. Drucker**, *End of Economic Man: Origins of Totalitarianism*, Harper & Row, 1970, p.32

ВИЗИЯ, МАЩАБИ И ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА НА ПРИВАТИЗАЦИЯТА В СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

(Продължение от бр. 23/2006 г.)

Доц. д-р ЙОРДАН ХРИСТОСКОВ

По отношение на приватизацията на доставката на здравни услуги типичен пример тук е преходът от напълно безплатно здравеопазване към финансиране на здравните разходи от населението или пък от работодателя.

Един от дискуссионните въпроси за приватизацията на социалното осигуряване, разглеждана като кофинансиране или пък цялостно гарантиране на осигурителните плащания от работодателя или самия работник, се отнася до алтернативните носители на държавните отговорности. По принцип държавните отговорности по гарантиране на обезщетения чрез приватизация на социалното осигуряване могат да бъдат прехвърлени към:

● **самите индивиди**, насърчайки ги да поемат отговорност за бъдещата си социална сигурност в случай на осигурителен риск чрез доброволно осигуряване или застраховане;

● **семеите**, разчитайки на вътрешносемеен трансфер от работещите към неработещите членове, включително и чрез осигуряване на членовете на семейството от главата на семейството;

● **работодателите**, организирайки различни видове пенсионни схеми, както и поемайки краткосрочни рискове било чрез директно изплащане на обезщетения, било като прибягват до застраховане на работниците в частни застрахователни компании.

Една от най-често срещаните форми на такава приватизация е кофинансирането на здравното обслужване, лекарствата, профилактиката и рехабилитацията от самите

пациенти или пък от техния работодател. В някои страни отделни рискове изцяло се прехвърлят на работодателите или пък на самите работници. Така например в Холандия работодателят изплаща обезщетение равно на 70 на сто от получаваната заплата в случай на болест на работника или служителя в продължение на 52 седмици. В Полша работодателят изплаща болнични 35 дни. В България от 2000 г. работодателите плащаха първите три дни болнични, а сега само първия ден, но не повече от 15 дни в рамките на една година. Често обект на приватизация е и рискът „трудова злополука и професионално заболяване“. В някои страни, като в Холандия например, този риск изцяло е изваден от обществено осигуряване и е прехвърлен към застраховането. В други страни, в това число и в България, приватизацията се изразява в задължението на работодателя допълнително да застрахова за този риск определена категория работници. Обезщетенията в случай на инвалидност също се прехвърлят в отделни страни като задължение на работодателя. В някои страни (например в Алжир) работодателите плащат и част от семейните добавки за деца.

МАЩАБИ НА ПРИВАТИЗАЦИЯТА НА (ИЛИ В) СОЦИАЛНОТО ОСИГУРЯВАНЕ

Най-чести измерители на мащабите на приватизацията

● **Относителният дял на населението, включено в осигурителни фондове, управлявани от частно-правни субекти.** Този показател, наричан още осигурително покритие от частните фондове, варира силно по региони и отделни страни. По традиция осигурителното покритие от частни пенсионни фондове в Европа, САЩ, Канада и Австралия е много високо. Причините за това са в развитието на професионалните пенсионни схеми, разработвани и спонсорирани от работодателя. С най-висок процент на покритие са онези страни, в които допълнително осигуряване в частни капиталови пенсионни фондове е много по-високо - например Холандия, Швейцария, Великобритания, САЩ, Канада и други. В по-ново време високо осигурително покритие в частното осигуряване постигна Чили, а след това и повечето страни от региона. В най-ново време осигурителното покритие в частните фондове бързо нарасна и в страните от Централна и Източна Европа, които въведоха тристъпната пен-

сионна система и развиха системи за доброволно здравно осигуряване. Пример в това отношение е и България, където в края на 2005 г. осигурителното покритие достигна 61,73 на сто от работещото население. Най-висок е дялът на участниците в универсалните пенсионни фондове (46,52 на сто), следвани от участниците в професионалните пенсионни фондове (3,79 на сто) и от участниците в доброволните пенсионни фондове (11,42 на сто).

● **Дялът на натрупаните активи в частните осигурителни фондове в процент от брутният вътрешен продукт (БВП)** е друг измерител на мащабите на приватизацията на социалното осигуряване. Този показател, наречен още осигурително проникване, в някои страни като Холандия

надхвърля 100 на сто, а в Чили е 64,9 на сто. В страните от ОИСР дялът на натрупаните нетни активи в процент към БВП е 55 на сто, а в България - 2,7 на сто.

● **Дялът на обезщетенията и пенсиите, получавани от частните осигурителни фондове в процент към общия размер на осигурителните плащания или в процент към заплата, получавана преди пенсионирането, е друг измерител за степента на приватизация на осигуряването.** В някои страни, където има еднакви пенсии за всички, основани на принципите на системата „Бевеидж“, дялът на пенсиите от частните пенсионни фондове многократно надвишава държавните универсални пенсии. В България се очаква дялът на универсалните пенсионни фондове в общия размер на пенсиите да достигне 20 - 25 на сто, а този на доброволните пенсионни фондове - около 15 на сто.

ВМЕСТО ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Настоящият доклад няма за цел да навлезе в многобройните теоретични въпроси за провеждане на една полезна дискусия в областта на приватизацията на социалното осигуряване. По-скоро целта тук е да се провокира търсенето на отговори на следните по-съществени въпроси:

- политико-икономически аспекти на приватизацията в социалното осигуряване;
 - приватизацията като организационен принцип в социалното осигуряване;
 - приватизацията като средство за по-ефективно управление;
 - приватизацията като свобода на избор в социалното осигуряване;
 - приватизацията на социалното осигуряване като политика за обединяване на икономическите и социалните цели на обществото;
 - държавно регулиране и стимулиране на приватизацията в социалното осигуряване;
 - форми на публично-частно партньорство в социалното осигуряване.
- Становищата по тези въпроси, естествено, могат да бъдат различни, но при всички случаи резултатите от един научен дебат по тях би бил изключително полезен за онези, които определят политиката в областта на социалното осигуряване в България.**